

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پیش رفته ایم

مروری بر پیشرفت‌های
اقتصادی چهل‌ساله نظام
با وجود موانع و کاستی‌ها

■ عنوان: پیش رفته ایم

مروری بر پیشرفت‌های اقتصادی چهل‌ساله نظام با وجود موانع و کاستی‌ها

■ نویسندگان: حمیدرضا مقصودی و علی سعیدی

■ ارزیابان علمی: دکتر احسان خاندوزی، دکتر محمد نعمتی و حجت‌الاسلام والمسلمین جواد محدثی

■ به‌کوشش: محمدحسین پورامینی

■ به‌سفارش: معاونت تبلیغات اسلامی آستان قدس رضوی

■ صفحه‌آرا، طراح جلد و تصویرساز: علی سعیدی

■ ناشر: معاونت تبلیغات اسلامی آستان قدس رضوی

■ چاپخانه: مؤسسه فرهنگی قدس

■ شمارگان: ؟

■ نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۷

■ شابک:

■ نشانی: مشهد، حرم مطهر، صحن جامع رضوی، ضلع غربی، مدیریت فرهنگی

■ تلفن: ۰۵۱-۳۲۰۰۲۵۶۷

پیشرفت‌ها

رشد صنعت	۲۲
پیشرفت کشاورزی	۲۴
پیشرفت بدون بدهی خارجی	۲۶
رشد تجارت خارجی	۲۸
کاهش خام‌فروشی نفت	۳۰
کاهش وابستگی اقتصاد به نفت	۳۲
کاهش اندازه دولت	۳۴
ارتقای توسعه انسانی	۳۶
مبارزه با شکاف طبقاتی	۳۸
مبارزه مستمر با فقر	۴۰
مدیریت جهادی در اقتصاد	۴۰
خط‌زمانی پیشرفت‌ها و موانع	۴۴
سخن پایانی	۴۶
منابع	۴۷

فهرست

۷ | مقدمه

موانع و کاستی‌ها

۸ خروج سرمایه از کشور
۱۰ تحریم‌های دامنه‌دار
۱۲ خسارت‌های جنگ
۱۴ پروژه نفوذ اقتصادی
۱۶ برنامه کنترل جمعیت
۱۸ تورم و جهش‌های نرخ ارز
۲۰ انباشت نقدینگی

مقدمه

باورها ساخته می‌شوند و لزوماً میان آن‌ها و حقایق، ارتباط مستقیمی وجود ندارد؛ چه بسا باورهایی که هیچ نسبتی با حقایق ندارند. زمان بسیاری طول می‌کشد تا حقایق به باور تبدیل شوند. باورهایی که از پیشرفت کشورها وجود دارد نیز از این سنخ هستند. پیشینه این انگاره که «دنیای غرب، پیشرفته است و دنیای ما عقب مانده» به دوره قاجار باز می‌گردد. انگاره‌ای که قاجاریان در میان مردم ساختند و پهلوی به آن استحکامی سخت بخشید و در دوران پس از انقلاب اسلامی نیز دست کم در عرصه پیشرفت اقتصادی کمابیش پایرجاست. نمی‌دانیم چه اتفاقی باید روی دهد که خود را از جرگه عقب مانده‌ها بیرون بدانیم؟!

در این نوشتار کوتاه برآنیم که با استفاده از آمارهای همان مراکزی که انگاره عقب ماندگی ما را در بوق کرده‌اند، خط بطلانی برای این انگاره بکشیم. این آمارها نشان می‌دهد که ایران اسلامی در پایان دهه چهارم پس از انقلاب، یکی از کشورهای پیشرفته در جهان است؛ پیشرفتی که نه بر ریل تمدنی نظام نئولیبرال، که بر تفکر انقلابی استوار و دستیابی به آن مستلزم عبور از مسیری پرچالش، پرپیچ و خم و غیرهمسوبا تفکر رایج در تمدن غرب بوده است؛ مسیری مملو از موانع غیرطبیعی که دشمنان پیش پای مردم قرار داده‌اند. مختصات این مسیر الگویی نو از پیشرفته بودن را ساخته که بر چرخ‌های مستقل انقلاب استوار است.

در طول این صفحات، ابتدا به موانع و تهدیدات کم‌نظیری می‌پردازیم که در مسیر پیشرفت اقتصادی با آن‌ها مواجه بوده‌ایم و در ادامه مواردی از پیشرفت‌های اقتصادی انقلاب اسلامی را معرفی می‌کنیم که انگاره عقب ماندگی ما را به چالش جدی می‌کشد. البته انکار نمی‌کنیم که موانع سرراه پیشرفت ما، زمان‌هایی حرکت مان را کند کرده است. این زمان‌ها بیشتر زمان‌هایی هستند که درصد درخورتوجهی از جمعیت ایران، به‌ویژه برخی از مدیران، جدی بودن این موانع را باور کرده‌اند.

خروج سرمایه از کشور

محمدرضا پهلوی از ۱۳۲۰ تا ۱۳۵۷ پادشاه ایران بود و براساس گزارش «دفترمقابله با مواد مخدر و جرائم سازمان ملل» (UNODC)، بیش از **۳۵ میلیارد دلار** از کشور ربود. در زمان سقوط حکومت پهلوی، مبارزه با فساد در روابط بین‌الملل مسئله‌ای مهم نبود و آمریکا و اروپا برای بازگرداندن این دارایی‌ها اقدامی انجام ندادند. در این وضعیت، ایران آن‌ها را تهدید کرد که دارایی‌های خود را از آمریکا و اروپا خارج می‌کند.^۱ دولت ایالات متحده برای جلوگیری از خروج دارایی‌های ایران از آمریکا، حدود **۱۲ میلیارد دلار** از آن را براساس دستور اجرایی رئیس‌جمهور در سال‌های ۱۳۵۸ تا ۱۳۶۰ بلوکه کرد. مقامات ایرانی برای تصرف دارایی‌های غیرمنقول شاه در دادگاه سوئیس شکایت کردند. سرنوشت دارایی‌های سرقت‌شده و بلوکه‌شده نیز تا به امروز نامشخص است و به ایران برنگشته است.

در میان دیکتاتورهای مخلوع در نیم‌قرن اخیر، محمدرضا پهلوی در رتبه نخست سرقت اموال ملی قرار دارد. پس از او، صدام حسین است که تخمین دقیقی از میزان سرقت اموال ملی توسط او وجود ندارد و بین ۱۰ تا ۴۰ میلیارد دلار برآورد

می‌شود. سوهارتو، دومین

رئیس‌جمهور اندونزی، با

سرقت بین ۱۵ تا ۳۵ میلیارد

دلار، بویگنی، دیکتاتور

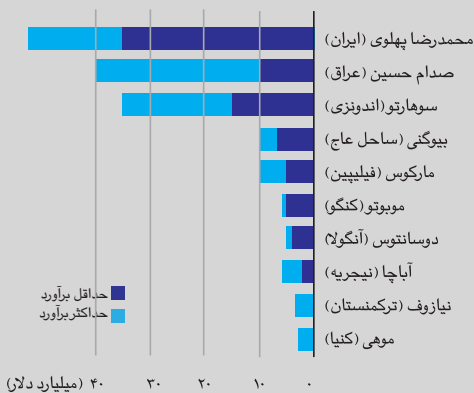
ساحل عاج، بین ۷ تا ۱۰

میلیارد دلار و مارکوس،

دیکتاتور فیلیپین، بین ۵ تا

۱۰ میلیارد دلار در رتبه‌های

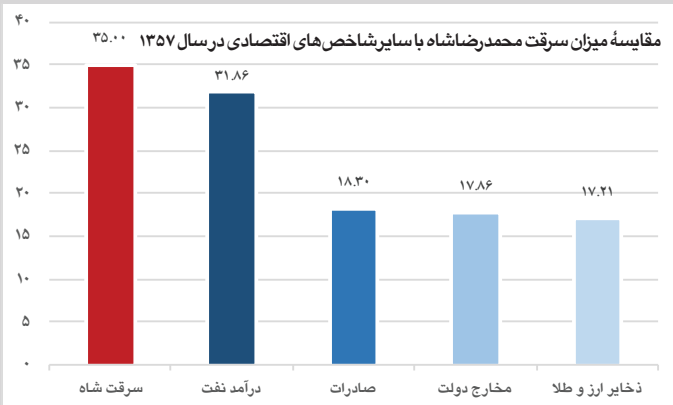
بعدی قرار دارند.

مقایسه میزان سرقت دیکتورها

۱. کمیته کاتولیک توسعه و مبارزه با گرسنگی (CCFD - Terre Solidaire)، دارایی‌های تصاحب‌شده از طریق نامشروع؛ چه کسی از جرم منتفع می‌شود؟، گزارش شماره ۴ (rue Jean -Lantier - 75001 Paris)؛ و نیز: United States General Accounting Office, septembre 2004, Foreign Regimes 'Asset, Annexe 2, p. 35.

اگر بخواهیم ارزش دارایی‌های خارج شده از کشور توسط محمد رضا شاه را به خوبی درک کنیم، می‌توانیم آن را با برخی از شاخص‌های اقتصادی کشور در سال ۱۳۵۷ مقایسه کنیم. برای مثال، درآمد نفتی کشور در این سال **۳۱/۸۶ میلیارد دلار**، صادرات **۱۸/۳۰ میلیارد دلار**، مخارج دولت **۱۷/۸۶ میلیارد دلار** و ذخایر ارز و طلا کشور **۱۷/۲۱ میلیارد دلار** بوده است!

در سال‌های پس از پیروزی انقلاب اسلامی نیز در دوره‌های مختلف، جریان خروج سرمایه همواره از سوی بازماندگان رژیم سابق و همچنین غرب‌گرایان و معاندان نظام ادامه داشته است. بنابه آمار مرکز پژوهش‌های مجلس،

خروج سرمایه از کشورها در سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ و تحت فشارهای همه‌جانبه آمریکا، به بیشترین حد خود رسیده است.

تحریم‌های دامنه‌دار

از ابتدای انقلاب اسلامی تا امروز ۵۶ عنوان مصوبه تحریمی از سوی شورای امنیت سازمان ملل متحد، کنگره آمریکا^۱، رئیس‌جمهور آمریکا، وزارت خزانه‌داری آمریکا^۲ و اتحادیه اروپا^۳ علیه جمهوری اسلامی ایران تصویب و اجرا شده است. هرکدام از این مصوبات و قطعنامه‌ها با ده‌ها بند و تبصره، بخش‌های مختلف اقتصاد ایران را تحریم کرده‌اند. تحریم‌ها شامل این حوزه‌هاست: نفت و انرژی، علم و فناوری، پول و بانک، تجارت خارجی، مبادلات ارزی، انواع کالا و خدمات و همچنین تحریم اشخاص، شرکت‌ها، نهادهای دولتی و انقلابی و تسلیحات.

۱. مرکز تحقیقات کنگره آمریکا:

Iran Sanctions (2018), Congressional Research Service, <https://crsreports.congress.gov/RS20871>.

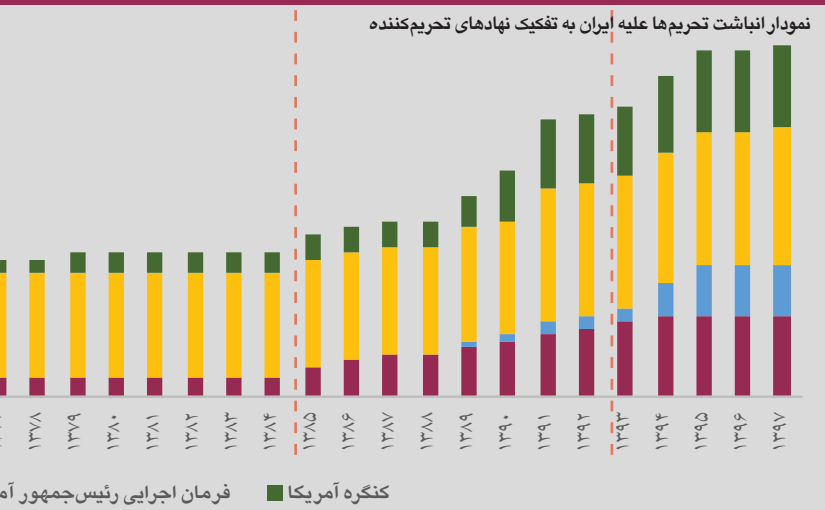
۲. وزارت خزانه‌داری آمریکا (صفحه تحریم‌های ایران):

<https://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/programs/pages/iran.aspx>.

۳. اتحادیه اروپا:

http://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/iran_implementation/information_note_en_sanctions_jcpoa_en.pdf.

نمودار انباشت تحریم‌ها علیه ایران به تفکیک نهادهای تحریم‌کننده

به‌عنوان وزیر امور خارجه، ده‌ها هزار مایل طی کردم و فشارهای زیادی آوردم تا برای اعمال فلج‌کننده‌ترین تحریم‌ها در طول تاریخ، ائتلافی جهانی ایجاد کنم. آن فشار بی‌سابقه بر اقتصاد ایران، به اقتصاد این کشور ضربه وارد کرد و در میز مذاکره‌ای که در سال ۲۰۱۲ (۱۳۹۱) در عمان آغاز شد، به ما قدرت زیادی داد.

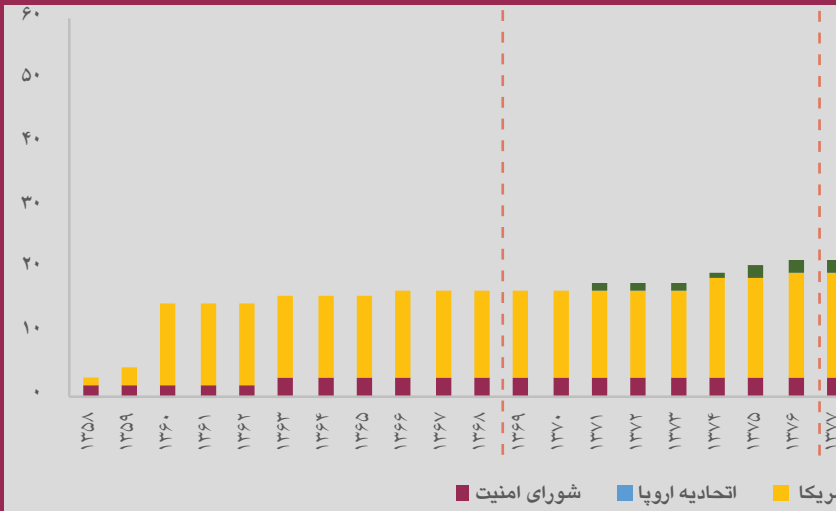
هیلاری کلینتون^۱

تحریم‌های ایران بسیار قوی هستند؛ قوی‌ترین تحریم‌هایی هستند که تا به حال اعمال کرده‌ایم.

ترامپ در جمع طرفدارانش در ایالت ویرجینیای غربی^۲

۱. سایت شخصی هیلاری کلینتون: <https://www.hillaryclinton.com/issues/national-security>

۲. <https://edition.cnn.com/videos/politics/2018/04/11/trump-to-georgia-before-midterms-iran-sanctions-sot-nr-vpx.cnn>

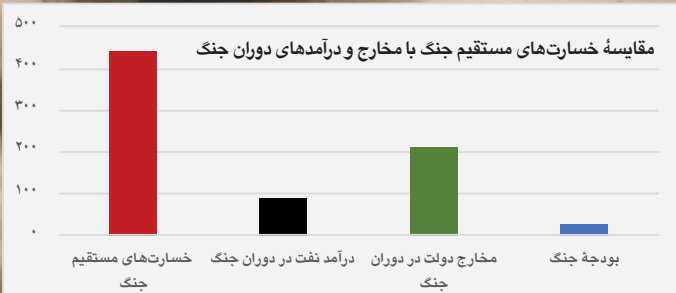
خسارت‌های جنگ

با تهاجم رژیم بعث عراق به ایران در سال‌های ابتدایی پیروزی انقلاب اسلامی، طولانی‌ترین جنگ قرن بیستم آغاز شد. این جنگ خسارت‌های گسترده‌ای را به ۸۷ شهر و ۲۶۷۶ روستا در ۱۶ استان کشور وارد کرد. مجموع هزینه‌های مستقیمی که جنگ تحمیلی بر کشور وارد کرد براساس کمترین برآورد حدود **۴۴۰ میلیارد دلار** بوده است^۱ و براساس برخی برآوردها این رقم تا حدود **۱۰۰۰ میلیارد دلار** هم می‌رسد. این خسارت‌ها شامل خسارت‌های وارد بر ماشین‌آلات و تجهیزات، ساختمان‌ها و تأسیسات و نیز مواد و کالا می‌شود. کل درآمد نفتی کشور در دوران جنگ تحمیلی حدود **۸۹ میلیارد دلار** (برابر تنها یک پنجم این خسارت‌ها) و بودجه عمومی کشور در طول این سال‌ها تنها **۲۱۲ میلیارد دلار** (برابرنیمی از خسارت‌های جنگ) بوده است.^۲

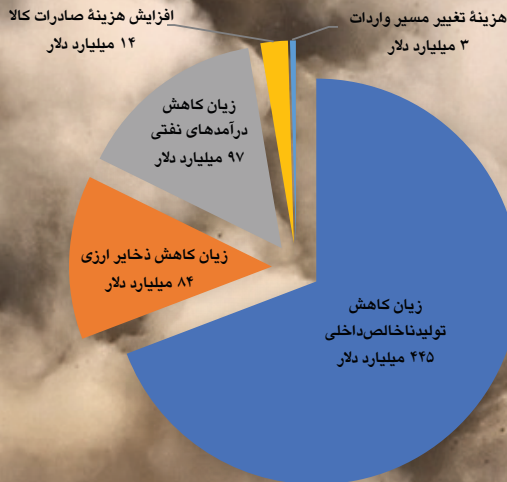

۱. Mofid, Kamran (1990), The Economic Consequences of the Gulf War, Routledge.

۲. دژپسند، فرهاد و حمیدرضا رئوفی (۱۳۸۷)، اقتصاد ایران در دوران جنگ تحمیلی، انتشارات مرکز تحقیقات دفاع مقدس.

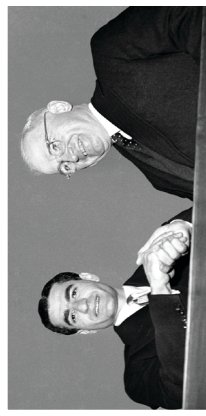
زیان اقتصادی ناشی از جنگ بر ظرفیت‌های اقتصادی کشور در کمترین حالت **۶۴۴ میلیارد دلار** برآورد می‌شود که **۸ برابر** درآمد نفتی بالفعل کشور در دوران جنگ است. نسبت این زیان‌ها در نمودار زیر آمده است:

تفکیک زیان‌های مستقیم ناشی از جنگ

پروژه نفوذ اقتصادی

در تاریخ معاصر ایران، از سوی کشورهای استعمارگر، پروژه‌های مختلفی برای ایجاد تغییرات ساختاری در اقتصاد ایران طراحی و اجرا شده است. این جریان به ویژه از دوره پهلوی دوم توسط آمریکایی‌ها و در قالب برنامه‌هایی چون **اصل ۴ ترومن**، **انقلاب سفید**، **اصلاحات ارضی**، **برنامه‌های عمرانی** سازمان برنامه و بودجه، **برنامه کنترل جمعیت** و... دنبال شده است.

دانشگاه یوتا، به عنوان مشاور محمدرضا شاه در اجرای اصل ۴ ترومن، در گزارش خود، هدف اصلی برنامه‌های تغییر در ایران را اثرگذاری برگرایش‌های دانشجویان، معلمان و کارکنان دولت به عنوان مهم‌ترین گروه‌های ایران به منظور ایجاد تعلق خاطر به آمریکا معرفی می‌کند. براساس این گزارش «در دهه ۱۳۵۰، بیش از ۶۰ هزار آمریکایی با تعصبات ضدکمونیستی» برای اجرای این برنامه‌ها وارد ایران شدند. ازجمله این برنامه‌ها، طرح موسوم به «سپاه دانش» بوده است که هدف اصلی آن، گسترش غرب‌گرایی در ایران بود.

1. Anthony Mark Frenzel (2014), "Someone Like Us: The Revolutionary Result of the United States' Contradictory Foreign Policy toward Iran", Utah Historical Review, Vol IV.

FATF

THE
WORLD
BANK

صندوق بین المللی پول دوست دارد بی سؤال وجواب، کار خودش را انجام دهد. در ظاهر، این صندوق از نهادهای دموکراتیک در کشورها حمایت می کند ولی در عمل، فرایندهای دموکراتیک را از طریق تحمیل سیاست ها، تضعیف می کند. البته این صندوق «به طور رسمی» هیچ چیزی را «تحمیل» نمی کند، بلکه صرفاً برای اعطای وام «مذاکره» می کند؛ اما تمامی قدرت در این مذاکرات در طرف صندوق جمع شده است و این صندوق به ندرت اجازه می دهد که کشورها از طریق مجلس یا جامعه مدنی به توافق جمعی برسند. گاهی اوقات صندوق بین المللی پول با تظاهر به اعتقاد به فضای باز، درباره پیمان های محرمانه مذاکره می کند.

جوزف استیگلیتز، برنده جایزه نوبل ۲۰۰۱

1. Joseph Stiglitz, What I learned at the world economic crisis. The Insider, The New Republic, April 17, 2000.

استقرار نظام جمهوری اسلامی در برابر نفوذ به شدت مقاومت کرده است، اما طرح های نفوذ با صورت های گوناگون و در لایه های پنهان تر در کشور دنبال شده است. برنامه های کنترل جمعیت، سیاست های تعدیل ساختاری اقتصادی، تحمیل عضویت در بعضی از پیمان های به ظاهر بین المللی و لوازم متعدد اقتصادی این پیمان ها (مانند: **پیمان پاریس**، **پروتکل الحاقی NPT**، **کنوانسیون پالمو**، **معاهده حمایت از ارقام جدید گیاهی (UPOV)** و نیز برنامه های اجرایی چون **CFT** و **FATF** ...) را می توان از جمله این برنامه ها برشمرد.

بر اساس گزارش اتاق بازرگانی، ایران تاکنون حدود ۵۰ وام از بانک جهانی گرفته است که مبلغ این وام ها از ۲ تا ۲۷۹ میلیون دلار متغیر بوده است. آخرین وام اعطایی بانک جهانی به ایران مربوط به پروژه «مدیریت یکپارچه آب و خاک شبکه آبیاری سد البرز» بوده که در ماه مه سال ۲۰۰۵ (خرداد ۱۳۸۴) با آن موافقت شد و مبلغ ۱۲۰ میلیون دلار در سال های بعد پرداخت گردید. وام ۲۷۹ میلیون دلاری پروژه آب و فاضلاب شهرهای اهواز و شیراز، وام ۲۲۰ میلیون دلاری برای بازسازی شهر لرزله زده بم، وام ۲۲۴ میلیون دلاری پروژه آب و فاضلاب شهرهای شمال کشور و... از جمله وام های دریافتی ایران از بانک جهانی هستند.

برنامه کنترل جمعیت

۹۹

همه تلاش‌های ما یک بستر مشترک دارد: باید جمعیت دنیا را کاهش دهیم. دولت‌ها یا باید به شیوه ما از روش‌های تروتمیز این کار را انجام دهند یا اینکه درگیر کثافت‌کاری‌هایی خواهند شد، مانند آن‌چه در السالوادور یا **ایران** یا بیروت اتفاق افتاد. **جمعیت، یک مشکل سیاسی است...** ما به نیازهای استراتژیک خودمان نگاه می‌کنیم، و می‌گوییم فلان کشور باید جمعیتش را کم کند. در غیر این صورت، به مشکل برمی‌خوریم. دولت السالوادور از برنامه‌های ما برای کاهش جمعیت استفاده نکرد؛ به همین دلیل، حالا یک جنگ داخلی نصیبشان شده است.^۱

توماس فرگوسن،

مأمور «دفتر امور جمعیتی» آمریکا در آمریکای لاتین

جمعیت یکی از محورهای اصلی توسعه اقتصادی است. سال‌هاست که استعمارگران به بهانه‌های واهی تلاش می‌کنند این مؤلفه قدرت اقتصادی کشورها را تحت کنترل خود درآورند. ایران همواره یکی از کشورهای هدف در این مقوله بوده است. برای مثال، **بانک بین‌المللی بازسازی و توسعه (IBRD)** که یکی از نهادهای بانک جهانی است، در دو بازه زمانی دهه پنجاه و دهه هفتاد، **اعطای وام** برای توسعه بخش سلامت در ایران را مشروط به اجرای **سیاست‌های تحدید جمعیت** کرده است. در گزارشی^۲ ۱۹۷۳ (اردیبهشت ۱۳۵۲)، هدف از اعطای وام به ایران این‌گونه بیان شده است:

الف. فراهم کردن تجهیزات فیزیکی لازم برای توسعه سلامت خانواده؛

ب. کمک برای رفع ناتوانی اجرایی ایران در کنترل جمعیت؛

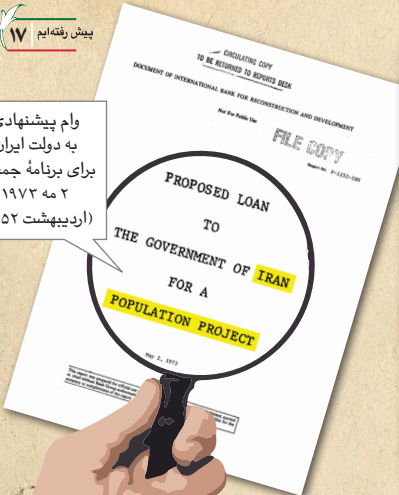
ج. افزایش کیفیت و کمیت برنامه آموزش خانواده،

د. زمینه‌سازی برای پروژه غذایی متعاقب.^۲

1. Cooper, William. Behold a pale Horse. Light Technology Publishing, 2012.

2. World Bank (1973), Iran - Population Project (English), Washington, DC: World Bank.

وام پیشنهادی
به دولت ایران
برای برنامه جمعیت
۲ مه ۱۹۷۳
(اردیبهشت ۱۳۵۲)

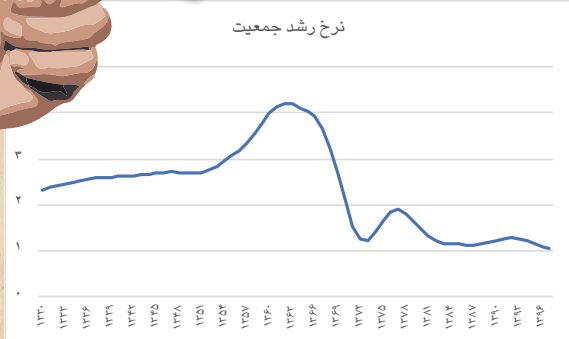
صفحه ۴
اطلاعات دوشنبه ۲۸ تیرماه
۲۵۳۵ - شماره ۱۵۰۶۵

از تولد ۳ میلیون نوزاد ایرانی جلوگیری شد

از آغاز اجرای برنامه های جمعیتی و تنظیم خانواده امکان کن، از سه میلیون تولد ناخواسته جلوگیری شده است تاکنون **۳ میلیون نوزاد** متولد نشده است. **معاون امور جمعیت و تنظیم خانواده وزارت بهداشت** میگوید که این مقدار را اعلام کرده افزود: **قرنطون** شامل اجرای برنامه های تنظیم خانواده موجود تمام شدگان آن که بر سر راه اجرای این برنامه خود مانعواستیم این میزان کاهش را در زاد و تولد ایجاد کنیم.

وی افزود: در حال حاضر رشد جمعیت ۲.۶۱ است و هدف ما کاهش چشمگیر جمعیت است. **در ۲۰ سال آینده یکصد درصد** از جمعیت ایران را جوانان تشکیل میدهند. **افزایش بدهی خارجی** کشور در این دهه، نشان از تأیید اجرای پروژه های تغییرات ساختاری غرب در ایران دارد. **اثر بخشی این سیاست ها تا جایی بوده است که با کاهش نرخ رشد جمعیت از ۴/۳ درصد در ۱۳۶۵، به ۱/۲۵ درصد در سال ۱۳۹۵ (رتبه ۹۰ جهان) رسیده است.**

نرخ رشد جمعیت

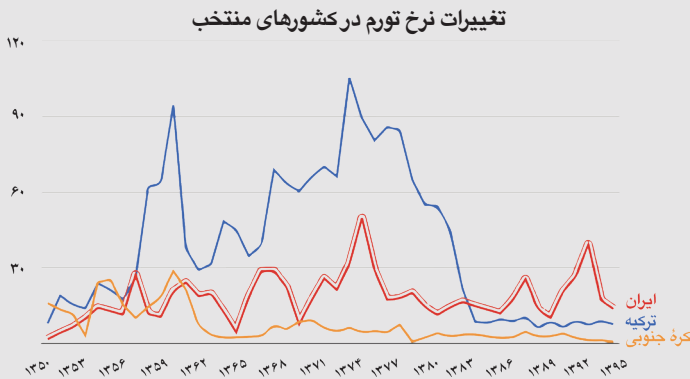
در دهه ۱۳۷۰ نیز دولت وقت، برای بازسازی کشور اقدام به گرفتن وام از نهادهای بین المللی کرد. همزمان با این اقدام، برنامه تحدید جمعیت به طور مشکوکی با جدیت تمام در ایران از سر گرفته شد. **افزایش بدهی خارجی** کشور در این دهه، نشان از تأیید اجرای پروژه های تغییرات ساختاری غرب در ایران دارد. **اثر بخشی این سیاست ها تا جایی بوده است که با کاهش نرخ رشد جمعیت از ۴/۳ درصد در ۱۳۶۵، به ۱/۲۵ درصد در سال ۱۳۹۵ (رتبه ۹۰ جهان) رسیده است.**

۱. اطلاعاتنامه سازمان سیا: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook>

تورم و جهش‌های نرخ ارز

به‌رغم پیشرفت‌های درخورتوجهی که اقتصاد ایران در شاخص‌های بخش واقعی داشته است،^۱ عملکرد اقتصادی در زمینه شاخص‌های پولی، ازجمله تورم و نرخ ارز، چندان مطلوب نیست. این امر ناشی از کنترل شدید نهادهای پولی بین‌المللی بر نهادهای پولی ایران و نبود آزادی عمل در سیاست‌گذاران پولی و همچنین دیدگاه‌های نادرست و غیربومی برخی از آنان درباره ماهیت پول و عوامل مؤثر بر این شاخص‌ها در اقتصاد ایران بوده است؛ افرادی که عمدتاً خود را به لحاظ فکری طرفدار مکاتب پول‌گرای آمریکایی (به‌ویژه مکتب شیکاگو) می‌دانسته‌اند و در آمریکا آموزش دیده‌اند. براساس آماربانک جهانی، بیشترین نرخ‌های تورم در ایران مربوط به سال‌های ۱۳۷۳ به میزان **۳۱/۴ درصد**، ۱۳۷۴ به میزان **۴۹/۷ درصد** و ۱۳۹۲ به میزان **۳۹/۳ درصد** بوده است.^۲

البته مقایسه این شاخص با برخی از کشورهای که در وضعیت مشابه ما قرار دارند، نشان می‌دهد که عملکرد ایران در برخی از برهه‌ها بهتر از آن‌ها بوده است.

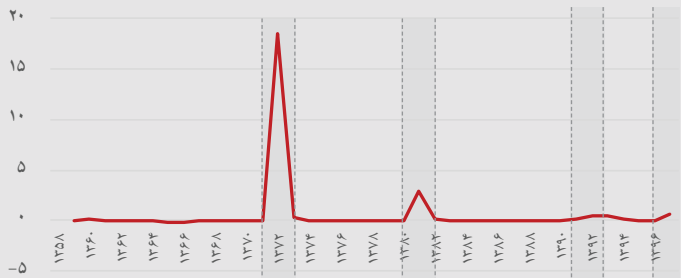
۱. آمار و تحلیل‌های مربوط به این بخش در صفحات بعدی کتاب آمده است.

۲. داده‌های بانک جهانی: <https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG?locations=IR>

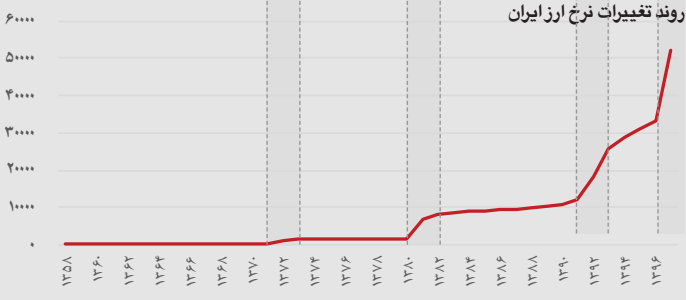
و نیز: <https://www.theglobaleconomy.com/compare-countries>

شاخص نرخ ارز نیز در ایران با چهار شوک عمده در سال‌های ۱۳۷۲، ۱۳۸۰، ۱۳۹۱ و ۱۳۹۷ مواجه بوده است که شدیدترین آن‌ها مربوط به سال ۱۳۷۲ است که نرخ ارز با افزایش ۱۹ برابری از ۶۵ ریال به ۱۲۶۸ ریال رسید. در سال ۱۳۸۰، این نرخ ۴ برابر و در سال ۱۳۹۱ به میزان ۱/۵ برابر و در سال ۱۳۹۷ نیز ۱/۵ برابر افزایش یافته است.^{۲۱} مقامات پولی در دهه اخیر توانسته‌اند شدت این شوک‌ها را بسیار کاهش دهند، اما این شوک‌ها با اثرگذاری بر قدرت خرید مردم، مانع از عملکرد مطلوب اقتصاد کشور شده‌اند.

شدت شوک‌های ارزی (درصد تغییرات نرخ ارز در ایران)

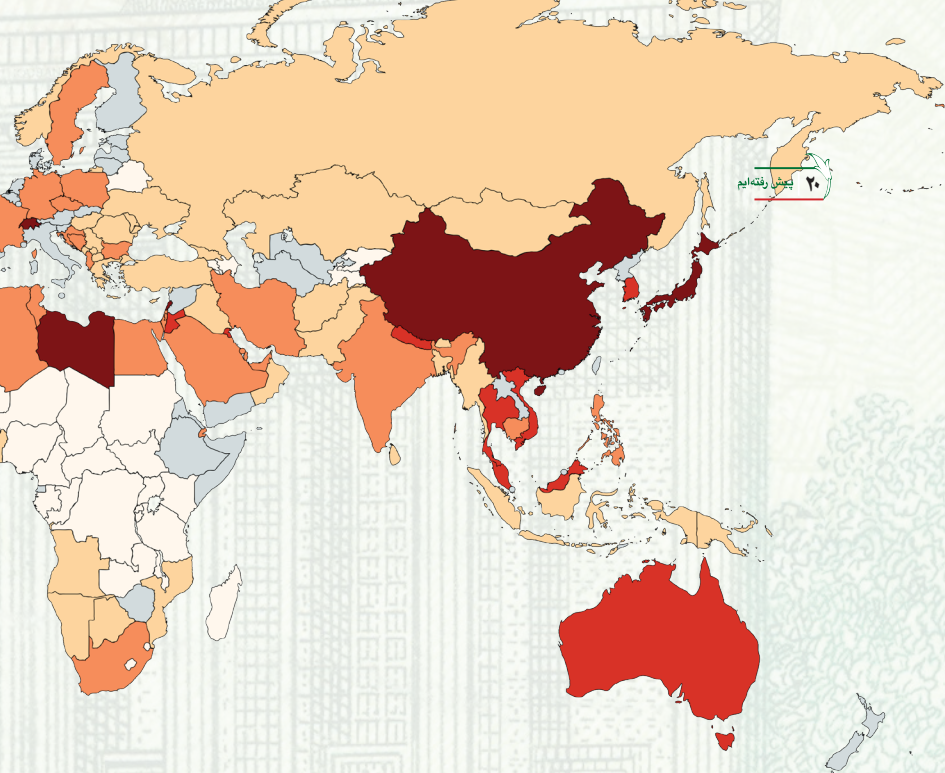
روند تغییرات نرخ ارز ایران

۱. داده‌های صندوق بین‌المللی پول (IMF) به نقل از:

https://www.theglobaleconomy.com/Iran/Dollar_exchange_rate.

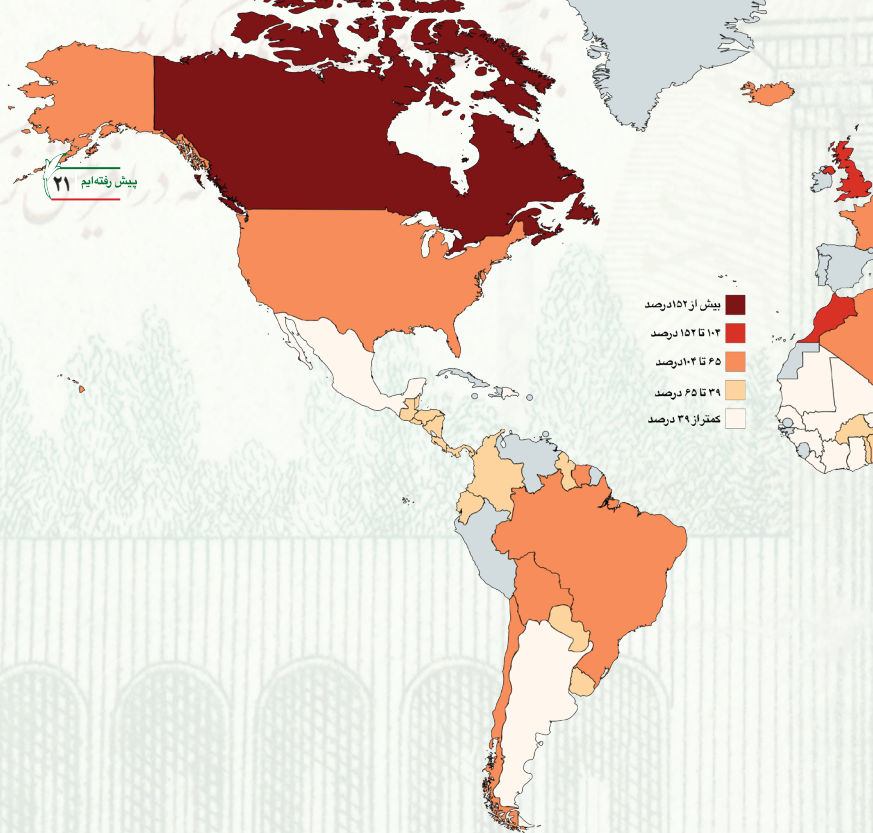
۲. ملاک محاسبه، نرخ ارز رسمی است.

انباشت نقدینگی

نقدینگی عبارت است از مجموعهٔ سکه و اسکناس رایج در اقتصاد به اضافهٔ سپرده‌های بانکی کوتاه‌مدت. براساس آماربانک جهانی، در سال ۱۳۹۵، نسبت حجم پول به تولید ناخالص داخلی در ایران **۹۰/۴ درصد** بوده است، درحالی‌که این شاخص برای آمریکا ۹۰/۲ درصد، ژاپن ۲۴۲ درصد، چین ۲۰۸ درصد، فرانسه ۸۱ درصد، کانادا ۱۲۰ درصد بوده است.^۱ بنابراین، به‌رغم رشد زیاد حجم نقدینگی در اقتصاد ایران، نسبت نقدینگی به تولید ناخالص داخلی همچنان در سطح نسبتاً متعادلی قرار دارد. حفظ این نسبت و جلوگیری از افزایش آن پس از این، مستلزم تلاش جهادی برای ارتقای سطح تولید ملی است، اما برخی از دولت‌ها که تمرکزشان تنها برسیاست‌های پولی بوده است، در ارتقای تولید ملی چندان موفق نبوده‌اند. یکی از علت‌های تغییر سیاست کلی نظام به سمت اقتصاد مقاومتی، تلاش برای رفع این کاستی بوده است.

1. <https://data.worldbank.org/indicator/FM.LBL.BMNY.GD.ZS?locations=IR>.

ONE HUNDRE

رشد صنعت

برای مقایسه سطح صنعتی بودن کشورها، می‌توان سهم ارزش افزوده صنعت (ارزش تولیدات بخش صنعت) در تولید ملی را اندازه‌گیری کرد. ایران در سال ۱۳۹۵ (۲۰۱۶) در میان کشورهای صنعتی، در این شاخص بالاتراز کشورهایی چون آمریکا، ژاپن، آلمان، انگلستان، فرانسه، استرالیا، نروژ و همچنین اقتصادهای نوظهوری مانند هند، روسیه، برزیل و کره جنوبی قرار داشت.^۱

دستیابی به این رتبه، پس از انقلاب اسلامی در وضعیتی رخ داد که اقتصاد ایران در عین کاهش وابستگی به نفت و صنایع وابسته به آن، رشد سرشاری کرد و تولید ناخالص داخلی ایران از **۱۰۰ میلیارد دلار** در سال ۱۳۵۷ به **۴۴۰ میلیارد دلار** در سال ۱۳۹۶ رسید.^۲

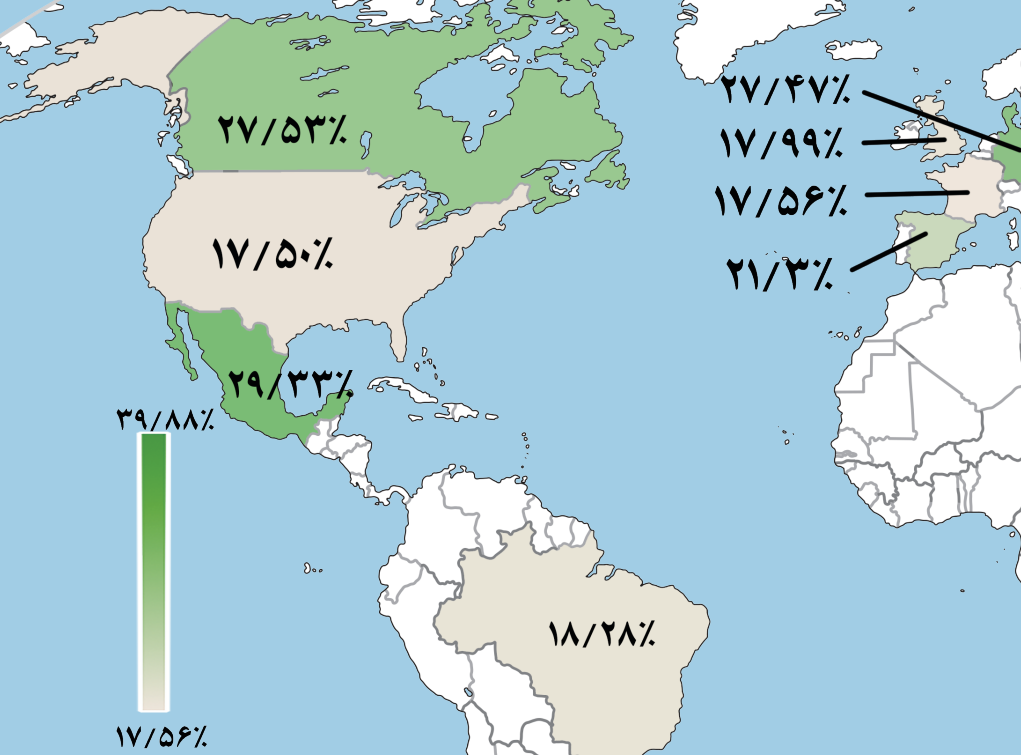
همچنین ایران براساس آمار سازمان سیا، از نظر نرخ رشد تولیدات صنعتی در **رتبه ۲۴** دنیا و بالاتراز همه کشورهای اروپایی و آمریکای شمالی و نیز کشورهایی مانند ژاپن، کره جنوبی، ترکیه، عربستان، مالزی و... قرار دارد.^۳

۱. داده‌های بانک جهانی به نقل از: https://www.theglobaleconomy.com/rankings/Share_of_industry

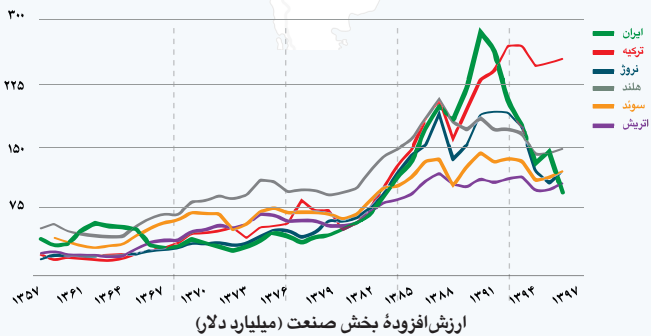
۲. <https://tradingeconomics.com/iran/indicators>

۳. اطلاعات نامۀ سازمان سیا: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook>؛ و نیز

<https://www.indexmundi.com/g/r.aspx?t=0&v=78&l=en>

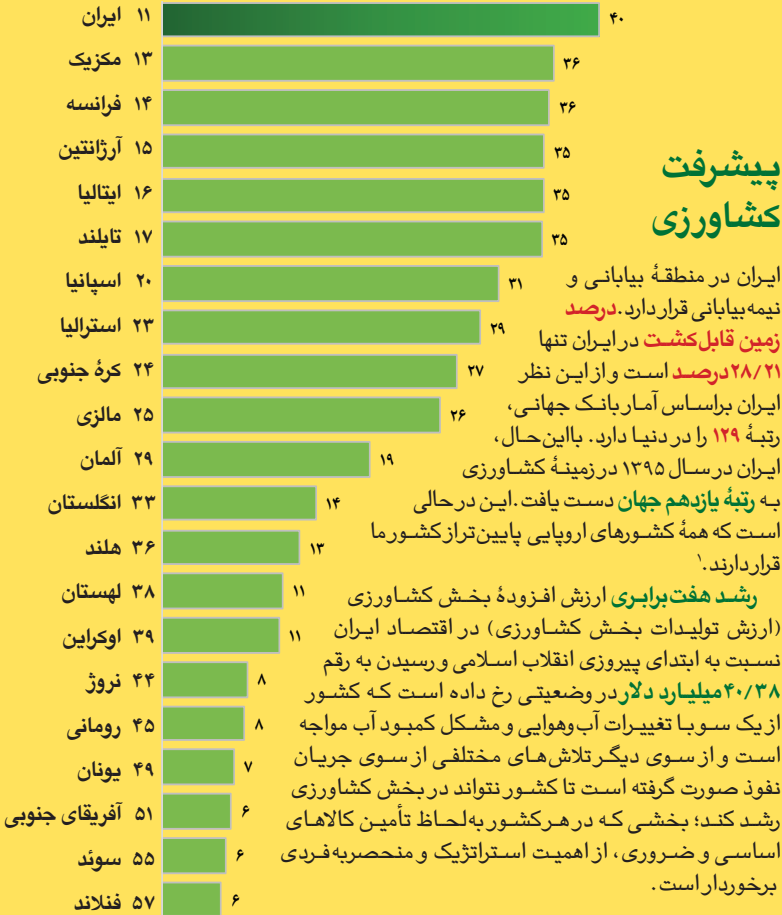
میزان ارزش افزوده بخش صنعت در کشور ما نسبت به بسیاری از کشورهای اروپایی از جمله نروژ، هلند، سوئد و اتریش که در این شاخص در ابتدای انقلاب وضعیتی مشابه ما داشته‌اند، رشد درخور توجهی کرده است.^۱

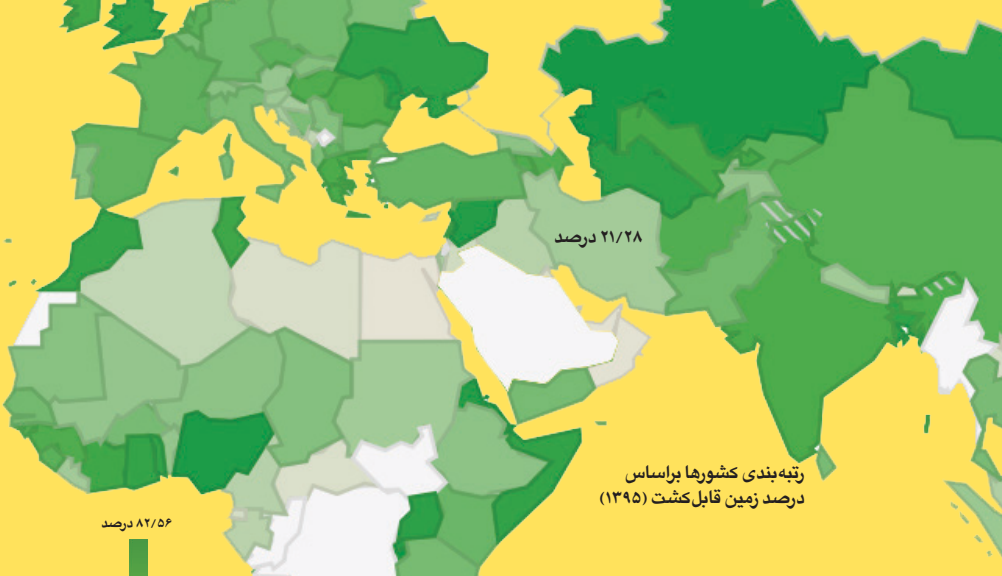

1. <https://www.theglobaleconomy.com/compare-countries>.

مقایسه ارزش افزوده کشاورزی (۱۳۹۵)

رتبه در جهان

۲۱/۲۸ درصد

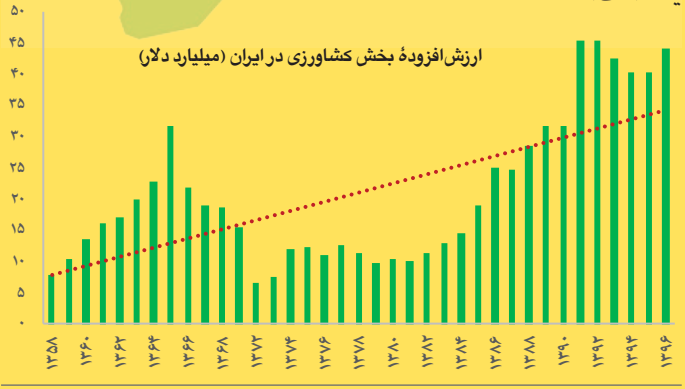
رتبه بندی کشورها براساس درصد زمین قابل کشت (۱۳۹۵)

۸۲/۵۶ درصد

۰/۵۷ درصد

بررسی روند تغییرات ارزش افزوده بخش کشاورزی از سال ۱۳۵۸ تا ۱۳۹۶ نشان دهنده **سیر صعودی** این بخش در اقتصاد کشور است. البته با توجه به رشد جمعیت و حساسیت بخش کشاورزی، رسیدن به سطوح بالای خودکفایی از سیاست‌های کلان نظام در این بخش بوده است و به رغم دوبرابر شدن جمعیت کل کشور و در عین حال نصف شدن نسبت جمعیت روستایی که در واقع بیشترین تولید کشاورزی را انجام می‌دهند، ارزش افزوده بخش کشاورزی بیش از هفت برابر افزایش یافته است.^۱

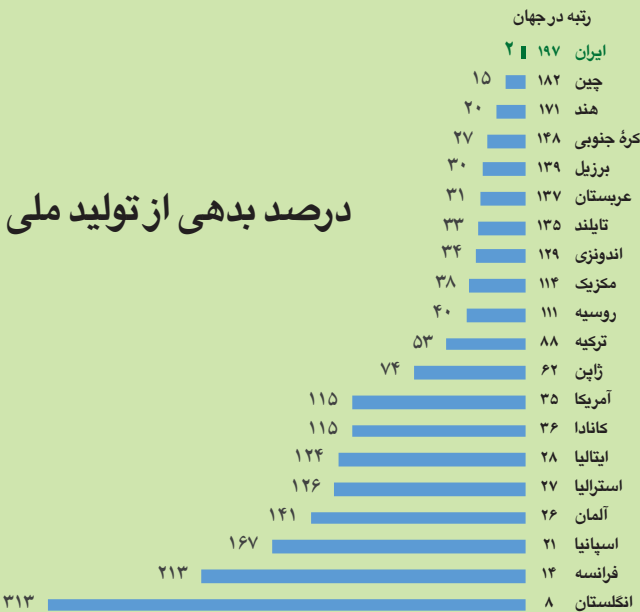
۱. داده‌های بانک جهانی به نقل از:

https://www.theglobeconomy.com/Iran/value_added_agriculture_dollars.

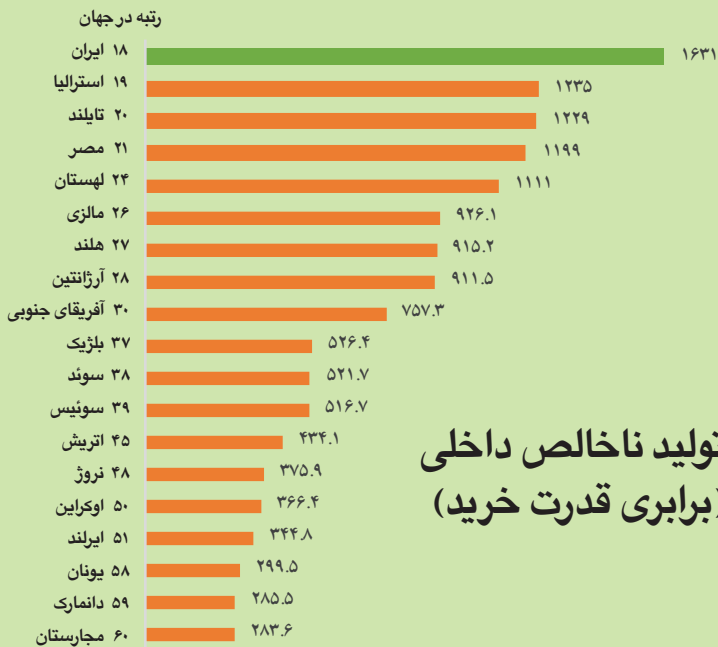
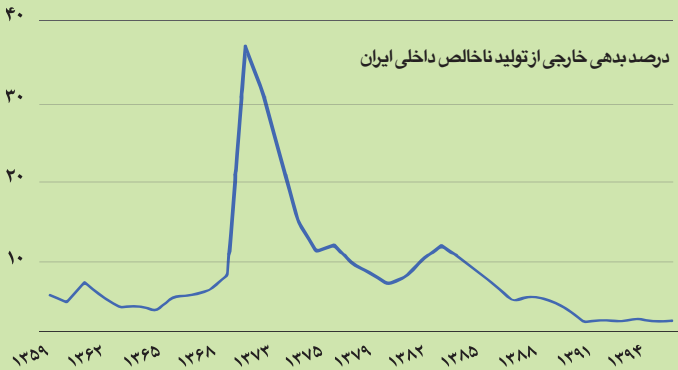
پیشرفت بدون بدهی خارجی

از آفت‌های توسعه در دنیای امروز، ایجاد و افزایش بدهی خارجی در کشورهاست. آمار سازمان سیا بیانگر آن است که در برخی کشورها مانند انگلستان، فرانسه، آمریکا، آلمان، کانادا و... بدهی خارجی به بیش از کل تولید ناخالص داخلی می‌رسد.^۱ افزایش بدهی خارجی، افزون بر افزایش آسیب‌پذیری اقتصاد، در واقع استقراض رفاه از خارج کشور و انتقال هزینه آن به نسل‌های بعدی است.

ایران در وضعیتی توانسته است از نظر قدرت اقتصادی (تولید ناخالص داخلی براساس برابری قدرت خرید) به جایگاه **هجدهم** دنیا دست پیدا کند که میزان بدهی خارجی کشور بسیار ناچیز و در **رتبه ۱۹۷** دنیا قرار دارد.^۲ تجربه ایران مثال نقض روشنی برای این انگاره است که رشد اقتصادی نیازمند افزایش بدهی خارجی (و از جمله سرمایه‌گذاری خارجی) است.

۱ و ۲. اطلاعات‌نامه سازمان سیا: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook>

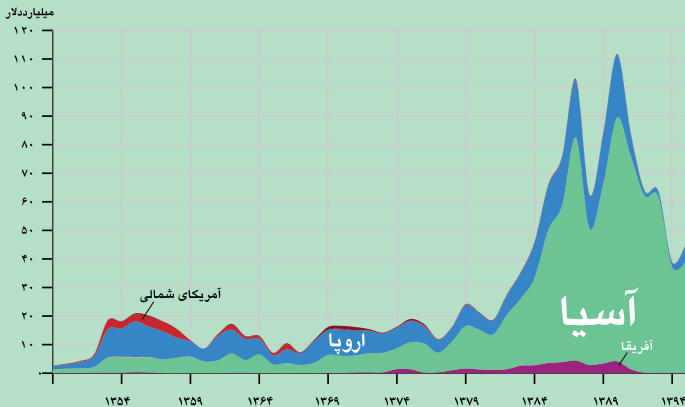
**تولید ناخالص داخلی
(برابری قدرت خرید)**

رشد تجارت خارجی

برخی از رسانه‌ها این‌گونه تبلیغ می‌کنند که اقتصاد ایران نتوانسته است تعاملات خود با دیگر کشورها را افزایش دهد. آن‌ها اقتصاد کشور را اقتصادی بسته می‌خوانند. نگاهی به حجم صادرات و واردات ایران از ابتدای دهه ۵۰ تا سال ۱۳۹۵ بیانگر افزایش چشمگیر در تجارت خارجی است. در دهه ۵۰، بیش از **۵۱ درصد** از اقتصاد ایران **وابسته** به تنها سه کشور آمریکا، ژاپن و آلمان بوده است، در حالی که پس از انقلاب، **تنوع** در شرکای اقتصادی **افزایش** یافته است.^۱

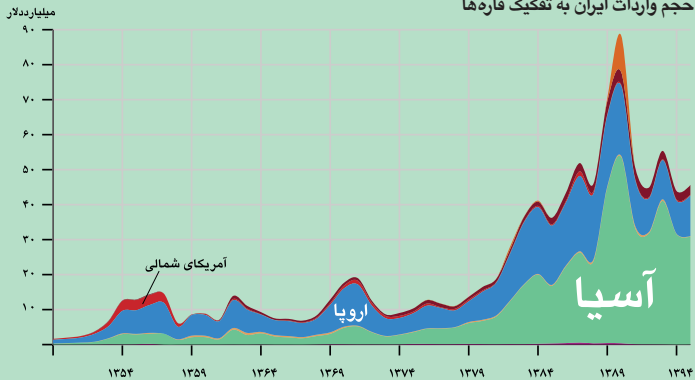
نمودار زیر نشان می‌دهد که با اعمال تحریم‌های اقتصادی علیه ایران، این اروپایی‌ها هستند که با کاهش سهم خود در تجارت خارجی ایران، به حاشیه رفته‌اند. افزون بر این، به دلیل همکاری‌های استراتژیک کشورهای آسیایی با ایران، مسئولان کشور برای تأمین کالاهای سرمایه‌ای و زیرساخت‌های توسعه‌ای و تکنولوژیک، تعامل تجاری بیشتری با این کشورها برقرار کرده و سهم تجارت خارجی با اروپایی‌هایی را که به بهانه‌های مختلف از انتقال تکنولوژی به کشور ما جلوگیری می‌کردند، کاهش داده است.

حجم صادرات ایران به تفکیک قاره‌ها

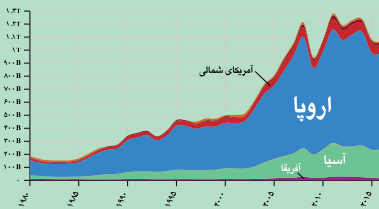
1. <http://atlas.cid.harvard.edu/explore/stack/?country=107&partner=undefined&product=undefined&productClass=SITC&startYear=undefined&target=Partner&year=2016>

حجم واردات ایران به تفکیک قاره‌ها

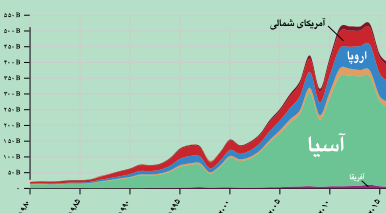

ارتباط بیشتر اقتصاد ایران با اقتصادهای نوظهور آسیایی مانند چین، هند، کره جنوبی و ترکیه بیانگر راهبرد استراتژیک نظام در کاهش وابستگی به اقتصادهای غربی است.

واردات آلمان از قاره‌های مختلف

واردات کره جنوبی از قاره‌های مختلف

این را نیز باید افزود که بیشتر کشورهای جهان به دلیل دسترسی جغرافیایی و نیز نزدیکی فرهنگی و اجتماعی حجم زیادی از تجارت خارجی خود را با کشورهای هم‌قاره‌ای خود انجام می‌دهند. برای مثال، در نمودارهای روبه‌رو، واردات کشورهای آلمان و کره جنوبی از قاره‌های مختلف آورده شده است.

کاهش خام فروشی نفت

ایران نزدیک به **۱۰ درصد** از ذخایر نفت اثبات شده جهان و **۱۷/۸ درصد** از ذخایر گاز جهان را در اختیار دارد و در مجموع نفت و گاز، بزرگ‌ترین قدرت دنیا به شمار می‌رود.^۱ با چنین ظرفیتی، ایران اگر بیش از **۱۰ درصد** از انرژی هیدروکربوری (مجموع نفت خام و گاز طبیعی) جهان را تولید کند به سهم واقعی خود از انرژی دنیا می‌رسد. اما سهم فعلی ایران از بازار جهانی نفت تنها حدود **۳/۶ درصد** است.^۲

سیاست‌های کلان جمهوری اسلامی با هدف کاهش خام‌فروشی نفت و تبدیل آن به فرآورده‌های نفتی و حفظ ذخایر برای نسل‌های آینده و در عین حال تنوع‌بخشی به تولیدات ملی تدوین شده است. بر این اساس، ضمن توسعه بخش نفت و گاز، صادرات غیرنفتی ایران از ابتدای انقلاب اسلامی تا ۱۳۹۵ بیش از **۵۷ برابر** شده است.

در طی چهار سال اخیر، اقتصاد ایران توانسته است تولید ناخالص داخلی خود را از سایر منابع غیرنفتی رشد دهد و سهم نفت را از صادرات کشور از حدود **۹۲ درصد** در آخرین سال حکومت شاهنشاهی، به حدود **۵۹ درصد** در سال ۱۳۹۵ برساند.^۳ بنابراین در وضعیت فعلی راهبرد انرژی جمهوری اسلامی، یعنی افزایش ملایم تولید نفت و گاز و هم‌زمان کاهش سهم آن در تولید ملی، بسیار عقلانی است.

ذخایر اثبات شده نفت (میلیارد بشکه)

۱. اطلاعات نامۀ سازمان سیا: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook>
 داده‌های بانک جهانی: <http://data.worldbank.org>.

۲. <https://www.theglobaleconomy.com/Iran/>

۳. <http://atlas.cid.harvard.edu>.

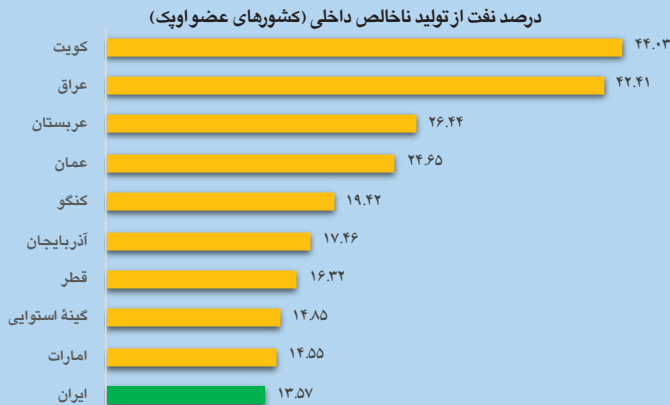
سهم نفت از صادرات ایران (۱۳۵۷)

سهم نفت از صادرات ایران (۱۳۹۵)

نخایر گاز طبیعی (تریلیون فوت مکعب)

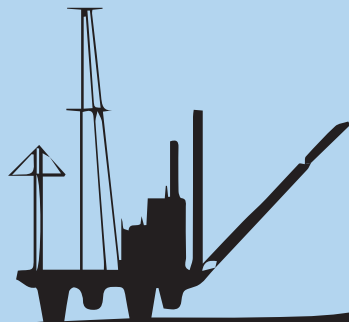

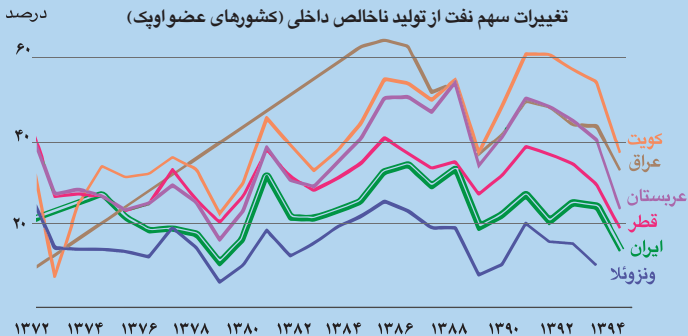
کاهش وابستگی اقتصاد به نفت

این انگاره که اقتصاد ایران وابستگی زیادی به نفت دارد و بدون درآمدهای نفتی نمی‌تواند خود را اداره کند، سال‌هاست بر فضای رسانه‌ای و حتی بعضی از فضاهاى آکادمیک سایه انداخته است.

بررسی آمارهای وابستگی به نفت در سال‌های پس از انقلاب اسلامی، این انگاره را با خدشه‌ای جدی مواجه می‌کند. سهم درآمدهای نفتی در کل تولید ناخالص داخلی کشور در سال ۱۳۹۵ تنها ۱۳/۵۷ بوده است و این در حالی است که در سال ۱۳۵۷، بیش از ۳۱ درصد از تولید ملی را نفت تشکیل می‌داده است.^۱

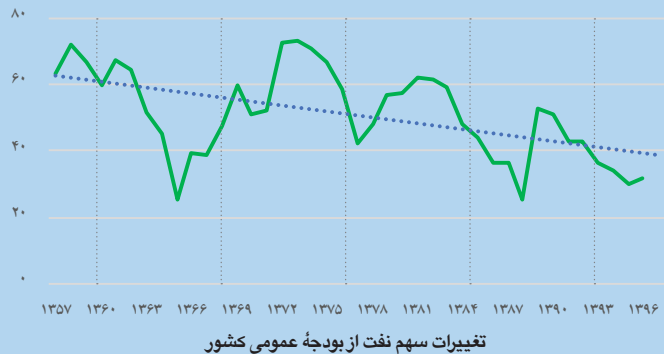
۱. داده‌های بانک جهانی به نقل از: <https://www.theglobaleconomy.com/rankings/OilRevenue/>

▲ اقتصاد ایران در میان کشورهای عضو اوپک، پس از ونزوئلا، کمترین وابستگی را به درآمدهای نفتی دارد.

▼ همچنین بررسی سهم نفت در بودجه عمومی کشور، بیانگر کاهش درخور توجه آن از ابتدای انقلاب اسلامی است. براساس آماربانک مرکزی ایران، در سال ۱۳۵۷ بیش از **۶۰ درصد** بودجه کشور به نفت وابسته بوده است در حالی که در سال ۱۳۹۶ این مقدار به کمتر از **۳۰ درصد** رسیده است و این یعنی وابستگی بودجه به نفت در این چهل سال بیش از **۵۰ درصد کاهش** یافته است.^۱

۱. داده‌های سری زمانی (time series) بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران: <https://tsd.cbi.ir>

کاهش اندازه دولت

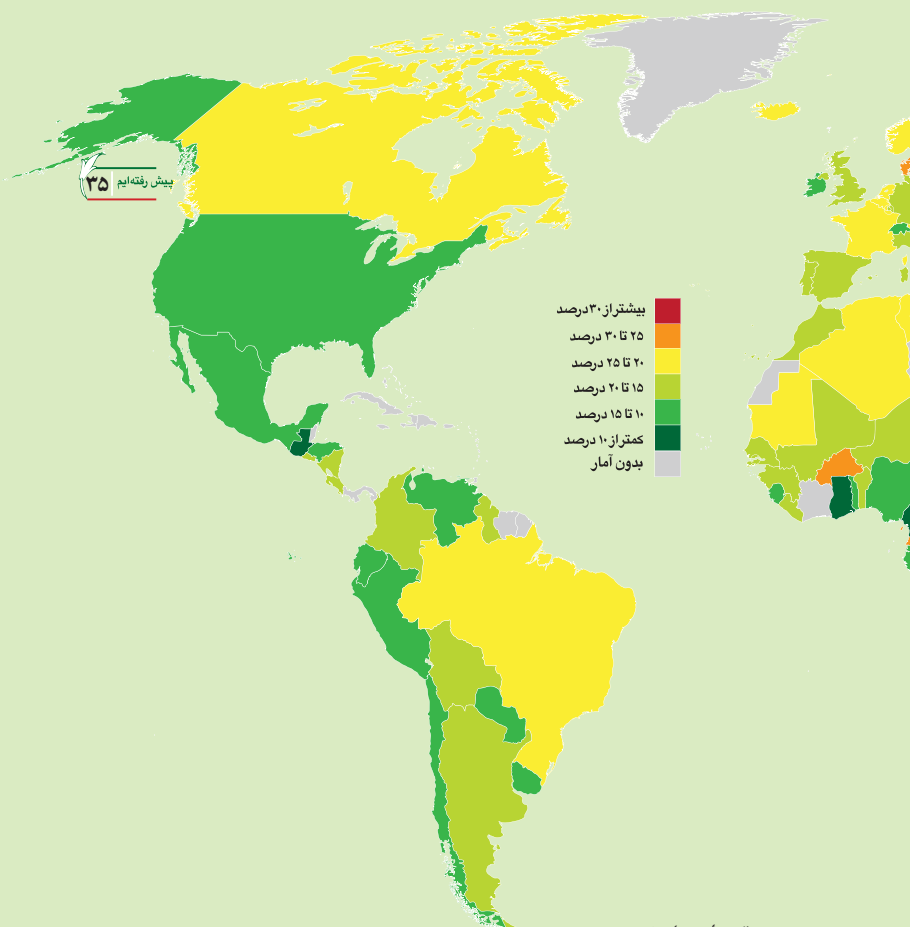
یکی از تصورات غیرواقعی از اقتصاد ایران، تصور دولتی‌بودن اقتصاد ایران است. شاخص اندازه دولت، از نسبت مخارج دولت به تولید ناخالص داخلی به دست می‌آید. براساس آخرین آمارهای بانک جهانی، اندازه دولت در اقتصاد ایران در سال ۱۳۹۵ تنها **۱۳/۳۲ درصد** بوده است و ایران از این نظر در **رتبه ۱۱۴** دنیا قرار دارد. این شاخص در سال ۱۳۵۷ برای ایران **۲۳/۳۲ درصد** بود و در چهل سال اخیر اندازه دولت در اقتصاد ایران بیش از **۴۲ درصد کاهش** یافته است.

اندازه دولت در کشورهایی چون آمریکا (۱۴/۲۷٪)، انگلستان (۱۸/۸۳٪)، فرانسه (۲۳/۷۶٪)، آلمان (۱۹/۲۷٪)، سوئد (۲۶/۱۵٪)، ترکیه (۱۴/۸۴٪)، ژاپن (۱۹/۷۷٪) و نروژ (۲۴/۳٪) از ایران بزرگ‌تر است که به معنی بالاتر بودن دخالت دولت در اقتصاد این کشورهاست.^۱

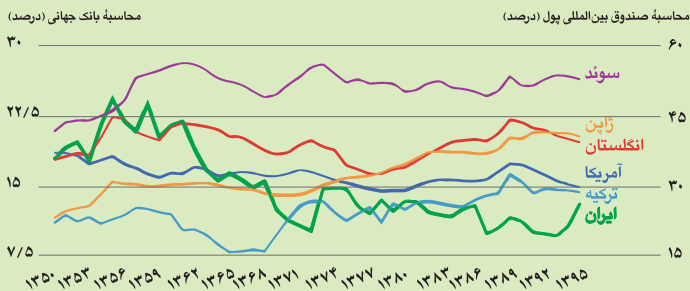
علاوه بر این، براساس آمار مرکز آمار ایران، جمعیت شاغل در بخش دولتی ایران در سال ۱۳۹۵ حدود **۱۶ درصد** بوده است و این مقدار از بیشتر کشورهای عضو سازمان همکاری‌ها و توسعه اقتصادی (OECD)، از جمله انگلستان (۱۶/۴٪)، فرانسه (۲۱/۴٪)، کانادا (۱۸/۲٪)، نروژ (۳۰٪)، سوئد (۲۸/۶٪)، دانمارک (۲۹/۱٪) و... **کمتر** است.^۲

۱. داده‌های بانک جهانی، به نقل از: https://www.theglobaleconomy.com/rankings/Government_size/

۲. گزارش سازمان همکاری‌ها و توسعه اقتصادی با عنوان «نگاهی به دولت‌ها» (۲۰۱۷)؛ به نقل از: <https://www.worldatlas.com/articles/the-best-countries-for-employment-in-the-public-sector.html>

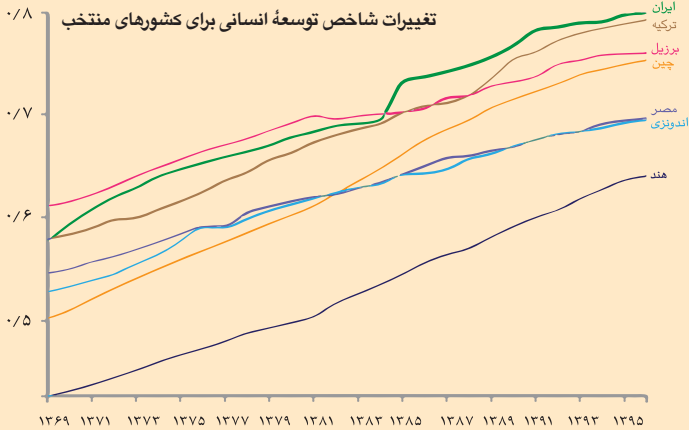
مقایسه اندازه دولت بین کشورهای منتخب

ارتقای توسعه انسانی

شاخص توسعه انسانی (HDI) از دهه هفتاد (۱۹۹۰ میلادی) برای بیان میزان توانمندی نیروی انسانی کشورها و به تبع آن، توانمندی اقتصادی آن‌ها هر ساله از سوی برنامه توسعه سازمان ملل (UNDP) برای کشورهای جهان منتشر می‌شود. این شاخص، ترکیبی از شاخص‌های امید به زندگی، آموزش و درآمد نیروی انسانی کشورهاست. جمهوری اسلامی ایران توانسته است با رشدی درخور توجه، از رتبه ۸۹ (و اندازه شاخص ۰/۵۷۷) در سال ۱۳۶۹ به رتبه ۶۰ (و اندازه شاخص ۰/۷۹۸) در سال ۱۳۹۵ ارتقا پیدا کند و به مرز کشورهای «بسیار بالا» در این شاخص برسد و از کشورهایی چون ترکیه، چین، هند، مصر و اندونزی بالاتر رود.^۱

البته این پیشرفت درحالی صورت گرفته است که سوگیری برخی از زیرشاخص‌ها و تعاریف در این شاخص به سمت ارزش‌ها و معیارهای غیراسلامی، غربی و ناکارآمد است و بنابراین برخی از کشورها که به طور واضح پیشرفت خاصی ندارند، در رتبه‌های بالاتر قرار گرفته‌اند. چنانچه این کاستی‌ها برطرف شود، رتبه کشور بسیار بالاتر از این خواهد شد.

1. hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi

در سطوح بالای این شاخص، رقابت میان کشورها بسیار نزدیک است. بالاترین مقدار این شاخص برای کشور نروژ و به میزان ۰/۹۵۳ است.

مقایسه شاخص توسعه انسانی (به تفکیک استان‌ها) با سایر کشورهای هم‌تراز^۱

رتبه	استان	شاخص HDI	کشور هم‌تراز
۱	تهران و البرز	۰٫۸۲۴	کرواسی
۲	اصفهان	۰٫۸۳۰	
۳	مازندران	۰٫۸۲۵	آرژانتین
۴	یزد	۰٫۸۲۴	
۵	سمنان	۰٫۸۲۲	عمان
۶	قم	۰٫۸۱۶	
۷	ایلام	۰٫۸۱۵	روسیه
۸	بوشهر	۰٫۸۱۲	رومانی
۹	فارس	۰٫۸۰۸	بلاروس
۱۰	گیلان	۰٫۸۰۵	اروگوئه
۱۱	خوزستان	۰٫۸۰۲	مالزی
۱۲	چهارمحال و بختیاری	۰٫۷۹۸	
۱۳	کرمانشاه	۰٫۷۹۶	ایران (میانگین)
	قزوین	۰٫۷۹۶	
۱۴	مرکزی	۰٫۷۹۱	ترکیه
	کهگیلویه و بویراحمد	۰٫۷۹۱	
۱۵	آذربایجان شرقی	۰٫۷۸۵	آلبانی
۱۶	خراسان رضوی	۰٫۷۸۱	
۱۷	لرستان	۰٫۷۷۹	گرجستان
۱۸	کرمان	۰٫۷۷۸	
	گلستان	۰٫۷۷۸	
۱۹	همدان	۰٫۷۷۵	مکزیک
۲۰	زنجان	۰٫۷۷۱	سریلانکا
۲۱	هرمزگان	۰٫۷۶۸	بوسنی و هرزگوین
۲۲	آذربایجان غربی	۰٫۷۵۸	برزیل
۲۳	خراسان جنوبی	۰٫۷۵۷	جمهوری آذربایجان
۲۴	اردبیل	۰٫۷۵۶	لبنان
۲۵	خراسان شمالی	۰٫۷۴۵	کلمبیا
	کردستان	۰٫۷۴۳	
۲۷	سیستان و بلوچستان	۰٫۶۸۸	عراق

1. *Sub-national HDI - Area Database - Global Data Lab*. hdi.globaldatalab.org. (2018-09-13).

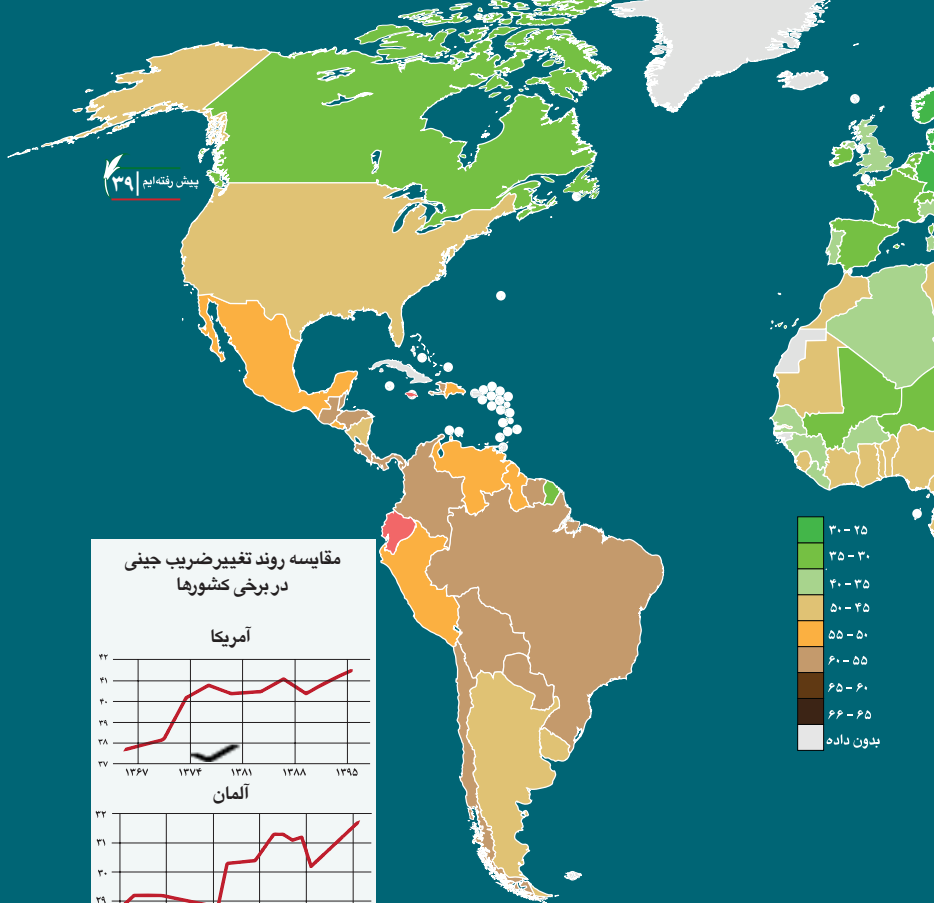
مبارزه با شکاف طبقاتی

میزان شکاف طبقاتی در کشورها را براساس شاخص ضریب جینی اندازه‌گیری می‌کنند. هرچه مقدار این شاخص به صفر نزدیک‌تر باشد، شکاف طبقاتی کمتر است.

نخستین محاسبه ضریب جینی در ایران در سال ۱۳۴۷ انجام شده که میزان آن را **۵۰/۲** نشان می‌دهد. این شاخص در سال ۱۳۵۱ به ۴۹/۵ و در سال ۱۳۵۲ به ۴۶ رسیده است. در اثر سیاست‌های عدالت اجتماعی جمهوری اسلامی، این شاخص در سال‌های بعد از انقلاب اسلامی سیرکاهشی داشته و در سال ۱۳۹۲ به **کمترین میزان خود یعنی ۳۷/۴** رسیده است. شوک ارزی و تحریم‌های اقتصادی در سال‌های پس از ۱۳۹۲، ضریب جینی را در سال ۱۳۹۳ به **۳۸/۸** رسانده است.^۱ به طور میانگین، براساس این شاخص می‌توان گفت که از ابتدای انقلاب تا ۱۳۹۳ شکاف طبقاتی به میزان **۱۵٪ کاهش** یافته است.

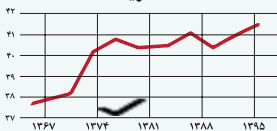
ضریب جینی در کشورهای اروپایی و آمریکای شمالی در بازه زمانی مذکور، عمدتاً روند افزایشی داشته است. برای مثال، شکاف طبقاتی در آمریکا ۱۵٪، در آلمان ۱۳٪ و در سوئد ۴۹٪ **افزایش** یافته و در ترکیه تنها ۳٪ **کاهش** یافته است.

۱. داده‌های بانک جهانی: <https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI>

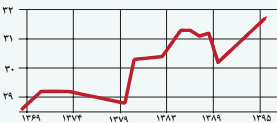

مقایسه روند تغییر ضریب جینی در برخی کشورها

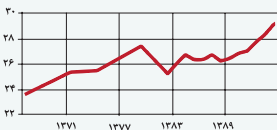
آمریکا

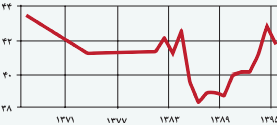
آلمان

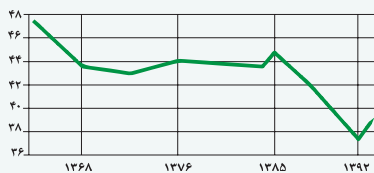
سوئد

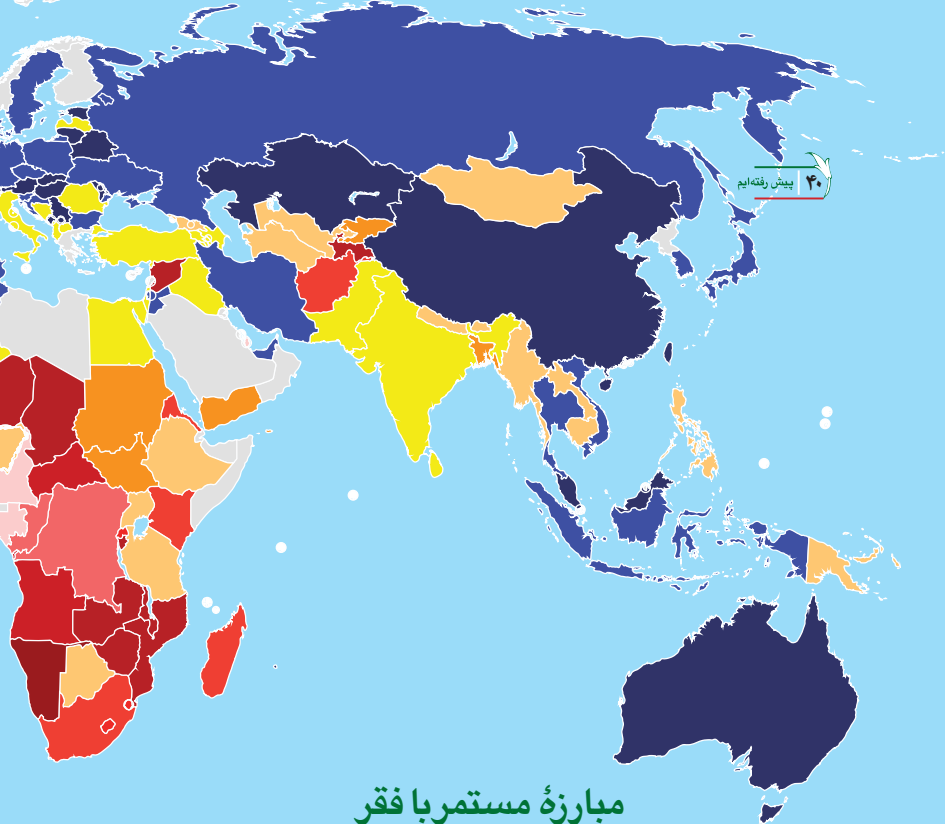

ترکیه

ایران

مبارزه مستمر با فقر

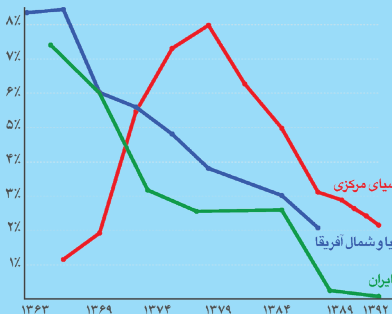
در ۳۰ سال گذشته، در نتیجه سیاست‌های اقتصادی دنیای نئولیبرال، درصد فقر مطلق در ۵۵٪ از جمعیت دنیا افزایش یافته، در ۳۳٪ از جمعیت دنیا تقریباً ثابت و تنها در ۱۲٪ از جمعیت دنیا کاهش یافته است. ایران اسلامی در این بازه زمانی، از کشورهایی است که بیشترین کاهش را در آماره‌های مختلف مربوط به فقر، از جمله فقر مطلق و نیز درصد جمعیت زیر خط فقر تجربه کرده است. براساس آمار بانک جهانی، قدرت خرید سرانه مردم ایران (PPP) از سال ۱۳۶۹ تا ۱۳۹۵ از **۱۱ هزار دلار** به **۱۹ هزار دلار** افزایش داشته است.^۱ همان‌طور که در نقشه بالا دیده می‌شود، براساس آمار سازمان سیا، ایران در میان کشورهای منطقه، بهترین وضعیت را از نظر درصد جمعیت زیر خط فقر داراست و در این شاخص در گروه کشورهایی چون آلمان، فرانسه، روسیه، آمریکا، کانادا و برتر از کشورهایی چون ایتالیا، اسپانیا، اوکراین، هند و ترکیه است.^۲

۱. <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.PP.CD>.

۲. اطلاعات‌نامه سازمان سیا: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook>.

مقایسه درصد جمعیت فقیر

همچنین براساس آمار بانک جهانی، درصد جمعیت فقیر ایران (که روزی کمتر از ۱/۹ دلار درآمد دارند) از ۷/۴ درصد در سال ۱۳۶۲ به ۰/۰۸ درصد در سال ۱۳۹۲ کاهش پیدا کرده است.^۱

مقایسه کاهش درصد جمعیت فقیر در ایران با مجموعه اتحادیه اروپا و کشورهای غرب آسیا و شمال آفریقا در نمودار روبه‌رو آمده است.

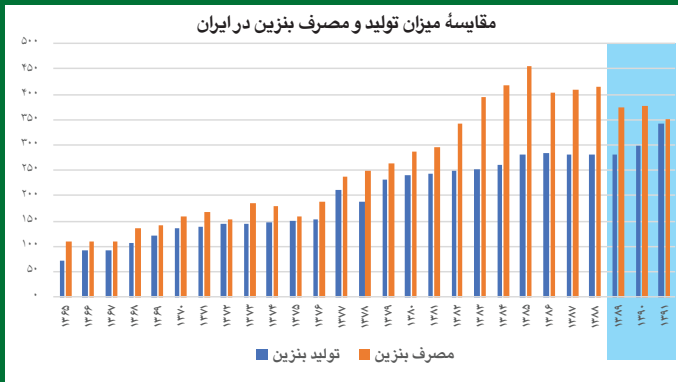
1. <https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.DDAY>

مدیریت جهادی در اقتصاد

در سال‌های ۲۰۰۹ و ۲۰۱۰ [در جریان فتنه سال ۱۳۸۸] خرد جمعی در واشنگتن ایجاب می‌کرد که اعمال تحریم‌ها بر واردات بنزین ایران می‌تواند دولت ایران را از پا در بیاورد و چنان آثار وخیمی برای این کشور داشته باشد که او را متقاعد کند برنامه هسته‌ای اش را کنار گذاشته و سایر فعالیت‌های پنهانش را متوقف کند. به همین دلیل تحریم واردات بنزین ایران در **قانون سیسادا** گنجانده شد.^۱

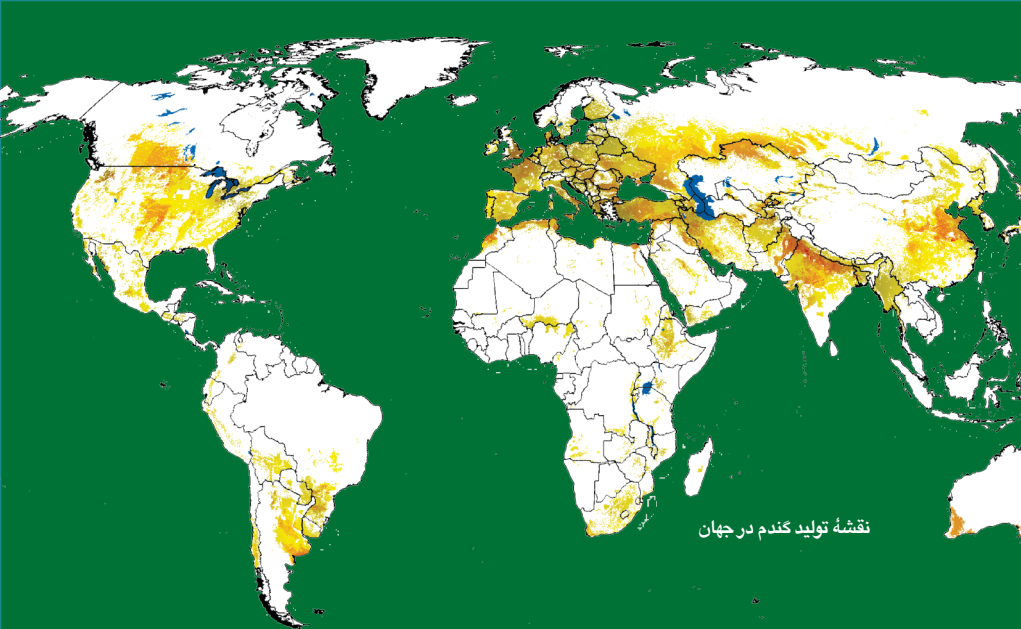
اما چه اتفاقی افتاد؟! ایران به جای اینکه بلافاصله امتیاز بدهد، روش‌های مختلف دور زدن تحریم را در پیش گرفت و در کنار آن نیز پالایشگاه‌های خود را با ظرفیتهای خود تا نیاز بنزین داخلی را تأمین کند. نتیجه این کار تولید بنزینی بود که ایران را از این فشار عبور داد. ایران فشار ناشی از منع واردات بنزین را احساس کرد، اما آن را مدیریت پذیر دانست و از آن عبور کرد.

ریچارد نفیو^۲

۱. با افزایش مصرف بنزین و افزایش نیافتن سطح تولید آن در نیمه اول دهه ۸۰، زمینه برای تحریم بنزین ایران فراهم شد. با مدیریت مصرف و هم‌زمان افزایش تولید و رسیدن به سطح خودکفایی در بنزین، زمینه تهدید از اقتصاد ایران محو شد.

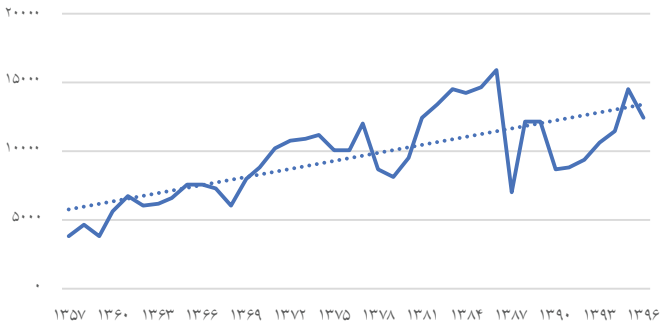
2. Nephew, Richard (2017), *The Art of Sactions: A view from the field*, Center on Global Energy Policy Series.

نقشه تولید گندم در جهان

رسیدن به سطح خودکفایی و تأمین نیازهای داخلی محدود به بنزین نمی شود. ایران توانسته است در بسیاری از محصولات استراتژیک به این مهم دست یابد. ازجمله این زمینه‌ها می توان به خودکفایی در تولید گندم و محصولات کشاورزی، انرژی هسته‌ای، صنایع دفاعی و فناوری فضایی اشاره کرد. مدیریت جهانی در علم و فناوری نیز در حوزه‌هایی مانند نانو تکنولوژی (رتبه ۴ جهانی)، بیوتکنولوژی (رتبه ۱۳ جهانی)، سلول های بنیادی (رتبه ۱۴ جهانی)، نانوداروها (رتبه ۷ جهانی) و هوافضا (رتبه ۱۱ جهانی) دستاوردهای چشمگیری را برای ایران به ارمغان آورده است.

روند تولید گندم در ایران

تأسیس ستاد فناوری نانو

پرتاب اولین ماهواره ایرانی

رکورد
ارزش افزوده کشاورزی

خودکفایی گندم

سریع ترین
رشد علمی دنیا

خودکفایی بنزین

ابلاغ سیاست های
اصل ۴۴

رکورد صادرات

کمترین
وابستگی به نفت

تولید نخستین
خودروی ملی

رکورد
ارزش افزوده صنعت

ابلاغ سیاست های
اقتصاد مقاومتی

جهش در
توسعه انسانی

تکمیل چرخه
سوخت هسته ای

طرح
هدفمندی
یارانه ها

کمترین فقرو
شکاف طبقاتی

۱۳۷۸ ۱۳۷۹ ۱۳۸۰ ۱۳۸۱ ۱۳۸۲ ۱۳۸۳ ۱۳۸۴ ۱۳۸۵ ۱۳۸۶ ۱۳۸۷ ۱۳۸۸ ۱۳۸۹ ۱۳۹۰ ۱۳۹۱ ۱۳۹۲ ۱۳۹۳ ۱۳۹۴ ۱۳۹۵ ۱۳۹۶ ۱۳۹۷

معرفی ایران
به عنوان محور شرارت

تورم بالا

امضای برجام

آغاز تحریم های هسته ای

سومین
شوک ارزی

چهارمین
شوک ارزی

دومین شوک ارزی

فتنه ۸۸
و آغاز دوجدید تحریم ها

تحریم جامع سیسادا
نخستین تحریم های اتحادیه اروپا

خروج آمریکا
از برجام

تأسیس نهادهای انقلابی
از جمله جهاد سازندگی
و کمیته امداد

تصویب قانون
بانکداری بدون ربا

آغاز دوران بازسازی

افتتاح نخستین خط مترو

آغاز ساخت سد کرخه و
خودکفایی در سدسازی

۱۳۵۷

۱۳۵۸

۱۳۵۹

۱۳۶۰

۱۳۶۱

۱۳۶۲

۱۳۶۳

۱۳۶۴

۱۳۶۵

۱۳۶۶

۱۳۶۷

۱۳۶۸

۱۳۶۹

۱۳۷۰

۱۳۷۱

۱۳۷۲

۱۳۷۳

۱۳۷۴

۱۳۷۵

۱۳۷۶

۱۳۷۷

کاهش شدید
صادرات نفت

آغاز جنک تحمیلی

اولین قطعنامه

شورای امنیت علیه ایران
آغاز تحریم‌های آمریکا علیه ایران

بیشترین خروج سرمایه از ایران توسط شاه و درباریان
بیشترین شکاف طبقاتی در تاریخ ایران

تحریم‌های ایسا

شدیدترین تورم

بیشترین
بدهی خارجی

شدیدترین شوک ارزی

سیاست‌های
تعدیل اقتصادی

ازسرگیری برنامه
کنترل جمعیت

سخن آخر

باور کنیم که درصد صنعتی بودن تولید ملی ایران از آمریکا، آلمان، ژاپن، انگلستان، فرانسه و بسیاری از کشورهایی که آن‌ها را پیشرفته می‌دانند بالاتر است و این با نیاز به رشد بیشتر در برخی از صنایع منافاتی ندارد.

باور کنیم که در کشاورزی از همه کشورهای اروپایی ارزش افزوده بالاتری داریم و این با نیاز به رشد بیشتر در برخی از تولیدات کشاورزی منافاتی ندارد.

باور کنیم که ایران اسلامی در وضعیتی که عموم کشورهای به اصطلاح توسعه یافته، مسیرشان در جهت افزایش فقر و شکاف طبقاتی است، توانسته فقر و شکاف طبقاتی را به طور شگفت‌آوری کاهش دهد و این با تحمل نکردن همین درصد اندک فقر در جامعه و تلاش برای رفع آن منافاتی ندارد.

باور کنیم که شتاب حرکت علمی ایران اسلامی در دهه اخیر از همه کشورهای دنیا بیشتر بوده است و این با تلاش بیشتر برای درنوردیدن مرزهای دانش در برخی علوم منافاتی ندارد.

برای رسیدن به مرزهای پیشرفت، هر کجا لازم باشد شاگردی می‌کنیم، اما شاگرد نمانده ایم و نخواهیم ماند. این را باور کنیم که عزم ملی ایرانی‌ها و مدیریت جهادی انقلاب اسلامی، توانسته است اقتصاد ایران را در زمره برترین اقتصادهای دنیا قرار دهد. و همه این‌ها در وضعیتی رخ داده است که ایران اسلامی در چهل سال اخیر، طولانی‌ترین جنگ قرن بیستم را تحمل کرده است، بزرگ‌ترین دشمنی‌ها را پشت سر گذاشته است و با بی‌سابقه‌ترین تحریم‌های تاریخ دست و پنجه نرم کرده است و البته لزوماً این با پدید آمدن تورم در برخی از زمان‌ها و جهش نرخ ارز منافاتی ندارد. و با این نیز منافاتی ندارد که در زمان‌هایی احساس کنیم معیشتمان تنگ‌تر شده و جیبمان کوچک‌تر؛ این اتفاقات در هر اقتصادی، هر چه قدر هم پیشرفته باشد، ممکن است روی دهد.

و منکر آن نیستیم که ملت ایران شایستگی آن را دارد که قدرتمندترین اقتصاد دنیا را داشته باشد و تا رسیدن به این سطح، تلاش جهادی و همت دوچندانی نیاز است. هنوز تا آرمان طراحی شده از سوی امام راحل، یعنی حکومت جهانی مستضعفان فاصله داریم و گام‌های خود را در این مسیر، مستحکم‌تر و بلندتر بر خواهیم داشت. ان‌شاء الله.

منابع

۱. دژسند، فرهاد و حمیدرضا زئوفی (۱۳۸۷)، اقتصاد ایران در دوران جنگ تحمیلی، انتشارات مرکز تحقیقات دفاع مقدس.
۲. کمیته کاتولیک توسعه و مبارزه با گرسنگی (CCFD-Terre Solidaire)، داریایی‌های تصاحب‌شده از طریق نامشروع: چه کسی از جرم منتفع می‌شود؟، گزارش شماره ۴ (Paris ۷۵۰۰۱ - rue Jean-Lantier).
3. Anthony Mark Frenzel (2014), "Someone Like Us: The Revolutionary Result of the United States' Contradictory Foreign Policy toward Iran", *Utah Historical Review*. Vol IV.
4. Congressional Research Service (2019), *Iran Sanctions*, <https://crsreports.congress.gov:RS20871>
5. Cooper, William (2012), *Behold a pale Horse*, Light Technology Publishing.
6. European Union (2016), "Information Note on EU sanctions to be lifted under the Joint Comprehensive Plan of Action (JCPOA)", http://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/iran_implementation/information_note_eu_sanctions_jcpoa_en.pdf
7. Joseph Stiglitz, "What I learned at the world economic crisis". *The Insider*, *The New Republic*, April 17, 2000
8. Mofid, Kamran (1990), *The Economic Consequences of the Gulf War*, Routledge.
9. Nephiew, Richard (2017), *The Art of Sactions: A view from the field*, Center on Global Eenergy Policy Series.
10. OECD (2017), *Government at a Glance*, report of Organization for Economic Cooperation and Development.
11. United States General Accounting Office (2004), *Foreign Regimes' Asset*, Annexe 2, p. 35.
12. World Bank (1973), *Iran - Population Project* (English), Washington, DC: World Bank.

مراجع داده

۱۳. اطلاعات نامه سازمان سیا. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook>
۱۴. برنامه توسعه سازمان ملل متحد. <http://www.undp.org>
۱۵. داده‌های بانک جهانی. <https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG?locations=IR>
۱۶. داده‌های سری زمانی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران. <https://tsd.cbi.ir>
۱۷. داده‌های صندوق بین‌المللی پول. <https://www.imf.org/en/data>
۱۸. داده‌های سازمان همکاری‌ها و توسعه اقتصادی. <http://data.oecd.org>
۱۹. وزارت خزانه‌داری آمریکا. <https://www.treasury.gov>

پایگاه‌های اینترنتی داده‌پرداز

20. <http://hdi.globaldatalab.org>. (2018-09-13).
21. <https://www.theglobeconomy.com/Iran/>
22. <https://www.tradingeconomics.com/iran/indicators>
23. <http://atlas.cid.harvard.edu/>
24. <https://www.worldatlas.com>